

FINANSINSPEKTIONEN

Bankernas räntor och utlåning

28 MAJ 2013 (KV1, 2013)

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	3
BAKGRUND	4
UTLÅNING, INLÅNING OCH RÄNTOR	6
Utlåning till hushåll och företag	6
Inlåning från hushåll och företag	8
Marknads- och utlåningsräntor	9
Räntenetto	10
BANKERNAS MARGINALER PÅ BOLÅN	11
Bankernas finansieringskostnad	11
Bruttomarginal på bolån	12
Nettomarginal på bolån	13
KUNDERNAS SAMTLIGA BANKTJÄNSTER	15
BILAGA 1. NY REGLERING	17
Kapitaltäckningsregelverk	17
Likviditetsreglering	18
BILAGA 2. BERÄKNING AV FINANSIERINGS- KOSTNAD OCH ÖVRIGA KOSTNADER	20
Fördelning av bankernas finansiering	20
Kostnader för bankernas finansiering	20
Övriga kostnader	21
ORDLISTA	22

Sammanfattning

Utvecklingen av marginalerna på nya bolån bromsade in under det första kvartalet 2013. Både bankernas finansieringskostnad och hushållens utlåningsränta för nya bolån fortsatte att sjunka under kvartalet. Samtidigt ökade utlåningen till både företag och hushåll. Utlåningstillväxten för lån till företag fördubblades nästan jämfört med det fjärde kvartalet 2012.

Utlåningen till svenska icke-finansiella företag ökade under det första kvartalet 2013. Utlåningstillväxten för lån till företag uppgick till 3,3 procent vid utgången av det första kvartalet 2013, vilket nästan är en fördubbling jämfört med föregående kvartal. Majoriteten av tillfrågade företag har uppgett att deras finansieringsmöjligheter var något bättre eller oförändrade under kvartalet jämfört med tidigare kvartal.

Utlåningstillväxten för lån till svenska hushåll för bostadsändamål ökade marginellt under kvartalet och uppgick till 4,8 procent vid utgången av det första kvartalet 2013.

Marginalerna på nya bolån har stigit under 2012. Denna utveckling bromsade in under det första kvartalet 2013 och marginalerna minskade något. Skälet till minskningen är att den genomsnittliga utlåningsräntan på nya tremånaders bolån sjönk något mer än finansieringskostnaden under perioden. Det innebär att bruttomarginalen sjönk under kvartalet, från 1,31 procentenheter till 1,28 procentenheter.¹ Nettomarginalen, då även övriga kostnader förknippade med bolån är avdragna, sjönk marginellt under kvartalet och uppgick till 0,62 procentenheter. Tremånadersräntan på bolån var i genomsnitt 2,78 procent under det första kvartalet.

¹ Efter en revidering av respektive finansieringskällas andel av den totala finansieringen uppgick bruttomarginalen till 1,31 procentenheter det fjärde kvartalet 2012. Nettomarginalen uppgick under samma period till 0,63 procentenheter.

Bakgrund

Finansinspektionen (FI) har fått i uppdrag av regeringen att granska hur banker och andra kreditinstitut anpassar sig till ökade kapitalkrav. Granskningen ska omfatta vilka effekter denna anpassning får för utlåning och räntesättning på lån till hushåll och företag. Rapporten ska publiceras kvartalsvis.

För att stärka den finansiella stabiliteten och undvika framtida finanskriser har ett nytt internationellt ramverk för banksektorn tagits fram (Basel 3). Reglerna omfattar bland annat ökade kapitaltäckningskrav. Stora delar av regelverket kommer genomföras genom en ny förordning och ett nytt direktiv (CRR/CRD 4), vilka kommer att träda i kraft 1 januari 2014 alternativt 1 juli 2014. Finansdepartementet, Riksbanken och FI har även kommunicerat att Sverige avser att införa ytterligare kapitalkrav på systemviktiga banker.² Även om de nya reglerna ännu inte har trätt i kraft är det tydligt att kreditinstituten i Sverige i stor utsträckning redan har anpassat sig till de kommande kraven. Detta sker dels på grund av de nya reglerna, dels på grund av att deras finansiärer och andra aktörer på marknaden, som kreditvärderingsföretag, kräver att kreditinstituten håller mer kapital. Utöver dessa krav har FI infört kvantitativa krav på likviditetstäckningsgrad (LCR).³ De nya reglerna beskrivs i bilaga 1.

De nya reglerna och de förändrade villkoren på finansmarknaden innebär förutom att kreditinstituten blir mer motståndskraftiga även en ökad kostnad för dem. Dessa kostnader måste bäras av någon – antingen av aktieägarna eller av kunderna. Om kostnaderna ska fördelas på aktieägarna sker det i form av lägre avkastning.

De nya reglerna innebär att kreditinstituten ska ha högre kapitalbuffer och stabilare finansiering, vilket leder till mindre riskfyllda kreditinstitut. Det borde innebära att aktieägarna accepterar en lägre avkastning på sitt investerade kapital. Kreditinstituten har också möjlighet att höja priserna för sina tjänster och sin utlåning, och därmed lägga över kostnaderna på sina kunder. 2012 gav regeringen FI i uppdrag att granska hur kreditinstitutens anpassning till de nya kraven påverkar villkoren för företag och hushåll.

FI har också i regleringsbrevet för 2013 fått i uppdrag att övervaka kreditinstitutens kreditgivning och kreditvillkor till icke-finansiella företag och hushåll. Uppdraget ska rapporteras kvartalsvis för 2013. I uppdraget framgår dessutom att den tredje rapporten 2013 ska innehålla en redogörelse för i vilken omfattning kreditinstituten under 2013 har anpassat sig till ökade kapitaltäckningskrav i jämförelse med 2012 och vilka effekter det har fått för icke-finansiella företag och hushåll.

I denna första rapport 2013 redovisar FI hur utlåningen till hushåll och icke-finansiella företag har utvecklats under det första kvartalet 2013. Dessutom presenterar FI precis som i tidigare rapporter sin beräkning av bruttomarginalen respektive nettomarginalen för nya tre månaders bolån.

2 Se <http://www.fi.se/Press/Pressmeddelanden/Listan/Nya-kapitalkrav-pa-svenska-banker/>

3 Se Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2012:6) om krav på likviditetstäckningsgrad och rapportering av likvida tillgångar och kassaflöden.

Uppdraget i regleringsbrevet

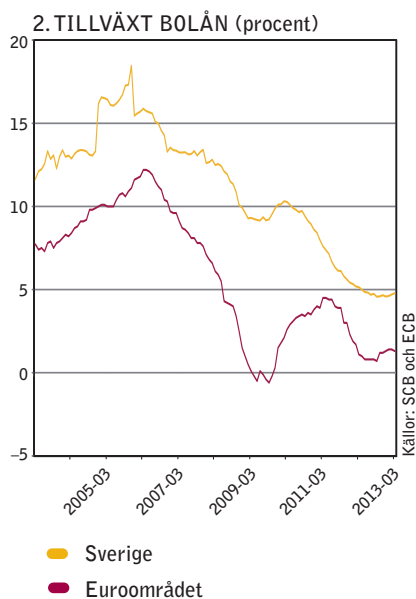
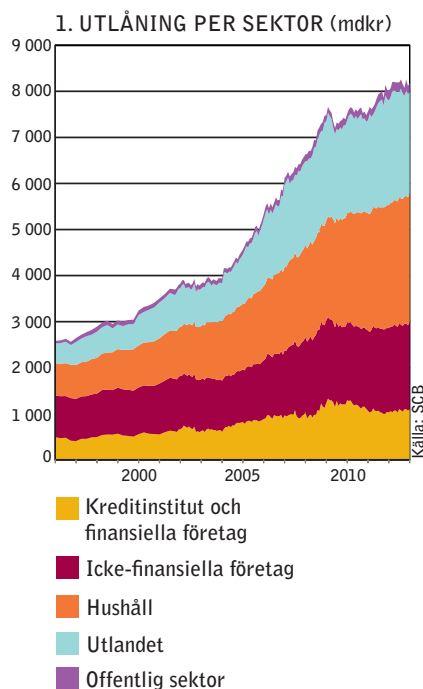
Uppdraget innebär att övervaka kreditinstitutens kreditgivning och kreditvillkor till företagen och hushållen, inkl. bolånemarginaler, följa räntesättning och ställa räntesättningen i relation till institutens upplåningskostnader för olika löptider. Uppdraget ska redovisas kvartalsvis under 2013.

I redovisningen avseende kvartal 3 ska även en redogörelse lämnas för hur och i vilken omfattning kreditinstituten under 2013 har anpassat sig till ökade kapitaltäckningskrav i jämförelse med 2012 och om effekterna för hushåll och företag.

I regleringsbrevet för 2013 har FI även fått ett nytt uppdrag som innebär att utreda och redovisa möjliga åtgärder för hur kreditinstituten ska kunna öka kundernas insyn i hur de faktiska utlåningsräntorna för bolån bestäms. Detta uppdrag ska redovisas senast den 1 augusti 2013.

Utlåning, inlåning och räntor

Kreditinstitutens utlåning till svenska icke-finansiella företag och hushåll fortsätter att öka. Utlåningen till företag ökade med 3,3 procent under det första kvartalet, vilket är betydligt högre än under föregående kvartal. Utlåningen till svenska hushåll för bostadsändamål ökade med 4,8 procent under det första kvartalet, vilket innebär att tillväxttakten ökat marginellt. Utlåningsräntorna till både icke-finansiella företag och hushåll fortsatte att sjunka under perioden.

UTLÅNING TILL HUSHÅLL OCH FÖRETAG

Kreditinstitutens utlåning till svenska icke-finansiella företag och hushåll fortsätter att öka, men tillväxttakten är lägre än den var innan finanskrisen. Utlåningen uppgick vid utgången av det första kvartalet 2013 till 4 679 miljarder kronor⁴, vilket motsvarar cirka 130 procent av svensk BNP. Omkring en tredjedel av utlåningen avser lån till svenska hushåll och omkring en fjärdedel avser lån till svenska icke-finansiella företag (diagram 1). De senaste 15 åren har andelen av kreditinstitutens utlåning som går till svenska hushåll och till utlandet ökat, samtidigt som andelen som går till andra finansiella eller icke-finansiella företag i Sverige har minskat. Det senaste året har dock andelen lån till utlandet minskat något.

Utlåning till hushåll

Utlåningen till svenska hushåll sker i form av bostadslån, konsumtionslån och övriga lån.⁵ Den totala utlåningen till svenska hushåll uppgick till 2 792 miljarder vid utgången av det första kvartalet 2013. Över 80 procent av utlåningen är för bostadsändamål.⁶ Tillväxttakten i utlåningen för bostadsändamål ökade marginellt under kvartalet och var vid utgången av det första kvartalet 4,8 procent (diagram 2). I euroområdet är tillväxttakten för bostadslån avsevärt lägre än i Sverige. Vid utgången av det första kvartalet uppgick den till 1,3 procent, vilket är oförändrat jämfört med föregående kvartal men något högre än för ett år sedan.

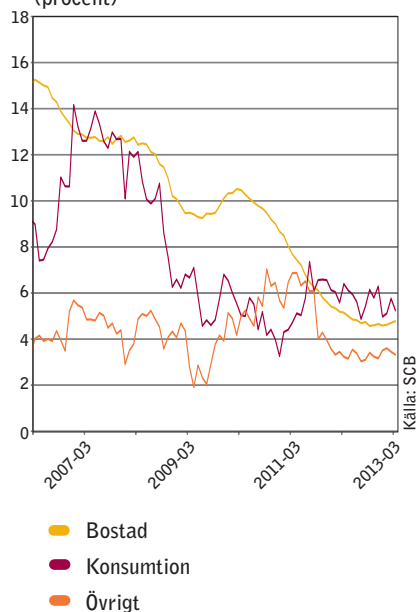
Lån till hushåll för konsumtionsändamål utgör sex procent av den totala utlåningen till hushållen. Tillväxttakten i dessa lån varierar mer än lån för bostadsändamål, men har sedan mitten på 2009 legat strax över 5 procent i genomsnitt. Vid utgången av det första kvartalet 2013 var tillväxttakten 5,2 procent, vilket är något högre än vid utgången av det fjärde kvartalet 2012 (diagram 3).

4 Alla in- och utlåningsvolymerna och in- och utlåningsräntorna i detta avsnitt är hämtade från SCB finansmarknadsstatistik 2013-04-26. De avser utlåning från Monetära finansinstitut (MFI) som inkluderar banker, bostadsinstitut, finansbolag och övriga MFI (kommun- och företagsfinansierande institut, monetära investeringsfonder, monetära värdepappersbolag och fondkommissionärer samt övriga monetära finansinstitut).

5 Konsumtionslån avser främst lån utan säkerhet, så kallade blacolån, till svenska hushåll (ej företagshushåll eller hushållens icke-vinstdrivande organisationer). Övriga lån utgörs av lån till företagshushåll (exklusive bostadslån), till hushållens icke-vinstdrivande organisationer och lån med annan säkerhet än bostad till övriga hushåll. Definitionerna av konsumtionslån och övriga lån är hämtade från metoddelen i avsnitt fyra i SCB:s Finansmarknadsstatistik. Se www.scb.se.

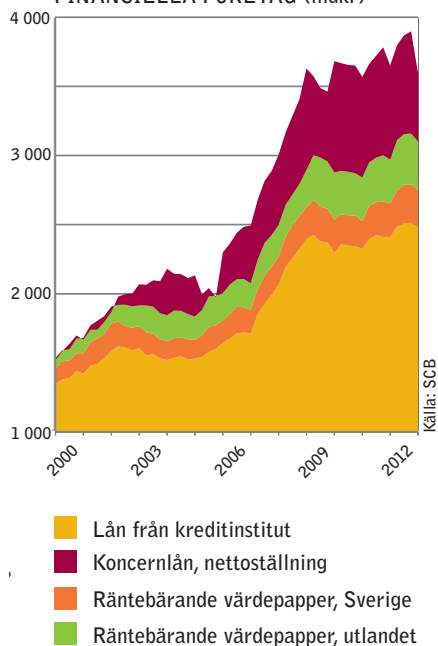
6 Hushållen har även indirekta lån för bostadsändamål i form av lån till bostadsrättsföreningar. Dessa ingår i statistiken för lån till icke-finansiella företag.

3. TILLVÄXT LÅN TILL HUSHÅLL (procent)

Anm. Tillväxttakterna är justerade för omklassificeringar samt köpta och sålda lån.

4. FINANSIERING ICKE-FINANSIELLA FÖRETAG (mdkr)

Företagens finansiering

Icke-finansiella företag har möjlighet att finansiera sin verksamhet på olika sätt. Dels genom aktiekapital och interna medel, dels genom olika typer av lånefinansiering. Med lånefinansiering avses upplåning från svenska och utländska kreditinstitut, koncernlån och upplåning genom emissioner av företagsobligationer och företagscertifikat.

Lån från kreditinstitut är det vanligaste sättet för svenska icke-finansiella företag att finansiera sig på och utgör cirka 70 procent av de icke-finansiella företagens totala finansiering.⁷ Kreditinstitutens utlåningsvilja och utlåningsmarginaler påverkas dock av marknadsförhållanden som kraftigt försämrades i samband med den senaste finansiella krisen. Därför har andra typer av finansieringsmöjligheter blivit mer aktuella sedan krisen. Som komplement till att låna från kreditinstitut kan företagen finansiera sig genom att antingen emittera räntebärande värdepapper, vilket utgör cirka 17 procent av den totala finansieringen, eller genom koncernlån som utgör cirka 13 procent (diagram 4).

Lån från kreditinstitut

Tillväxttakten i de svenska kreditinstitutens utlåning till icke-finansiella företag ökade betydligt under det första kvartalet. Vid utgången av kvartalet var den 3,3 procent jämfört med 1,7 procent kvartalet innan (diagram 5). Utlåningsvolymen uppgick till 1 887 miljarder kronor.⁸ I euroområdet fortsätter utlåningen till icke-finansiella företag att minska, vilket den har gjort sedan juni 2012.

Räntebärande värdepapper

Volymen utestående räntebärande värdepapper har ökat i samma takt som den totala finansieringen och uppgick till 621 miljarder kronor vid utgången av det fjärde kvartalet 2012.⁹ Företagen finansierar sig via räntebärande värdepapper genom att emittera certifikat eller obligationer. Det är vanligast att företagen emitterar obligationer, det vill säga värdepapper med en löptid över ett år. Emissioner av företagsobligationer är dock förknippade med stora administrativa kostnader. Därför är det främst stora och medelstora företag som har möjlighet att utnyttja värdepappersmarknaden som finansieringskälla.

Allt fler företag har på senare tid uppgett att de söker marknadsfinansiering som alternativ till lån från kreditinstitut, som de upplever blivit dyrare efter den senaste finansiella krisen.¹⁰ Detta syns till viss del i att antalet emittenter på marknaden för företagsobligationer har ökat. Som andel av företagens totala finansiering har värdepappersfinansieringen dock i stort sett varit oförändrad sedan början på 2000-talet.

I euroområdet är utvecklingen något annorlunda. Där ökar företagens värdepappersfinansiering samtidigt som företagens lån från kreditinstitut minskar.¹¹ Detta kan tyda på att den strukturomvandling av företa-

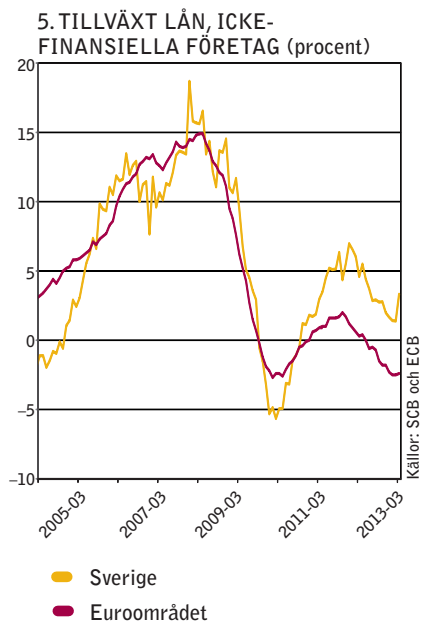
7 Av den totala utlåningen till svenska icke-finansiella företag består cirka 8 procent av så kallade syndikerade lån där banker går samman i kreditgivningen till ett företag för att dela på risken.

8 En stor del av denna utlåning är knuten till fastighetssektorn i någon form.

9 Källa: SCB Finansräkenskaper. Statistiken publiceras med längre eftersläpning än övrig statistik i avsnittet. Senaste tillgängliga siffror avser det fjärde kvartalet 2012.

10 Se Riksbankens Företagsintervjuer, januari 2012 och maj 2012.

11 Se ECB Euro area securities issues statistics, februari 2013.

gens finansiering som har förutspåtts, har kommit längre i euroområdet än i Sverige.¹²

Koncernupplåning i utlandet

Koncernlån innebär att ett bolag som har ett överskott av kapital lånar ut till ett annat bolag inom samma koncern som har ett behov av kapital.¹³ Koncernupplåningen från utlandet uppgick till 496 miljarder kronor under det fjärde kvartalet 2012 (diagram 4). Koncernlånen minskade med knappt 250 miljarder mellan det tredje och fjärde kvartalet 2012, vilket åtminstone till viss del kan bero på ändringar i reglerna för bolags-skatt som infördes vid årsskiftet.¹⁴

De icke-finansiella företagens möjligheter till finansiering

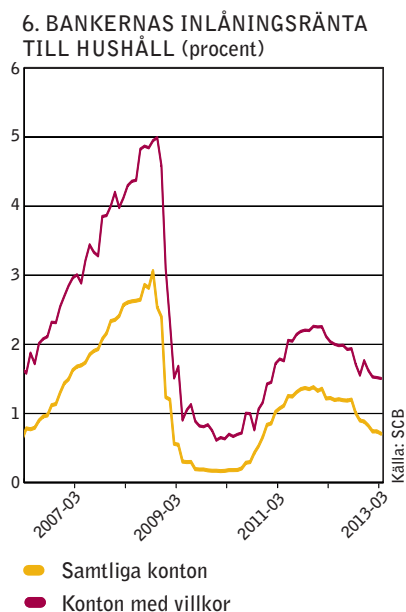
Enligt Riksbankens företagsundersökning¹⁵ upplevde de flesta tillfrågade företag att deras finansieringsmöjligheter förbättrades något under slutet på 2012 och början på 2013 både avseende tillgången på lån och möjligheterna att låna på marknaden. Bilden bekräftas till viss del av ALMI:s låneindikator där en klar majoritet av tillfrågade banker uppger att deras utlåningsvillkor till icke-finansiella företag överlag var oförändrade det första kvartalet jämfört med förra kvartalet. Samtidigt uppgav knappt en femtedel av bankerna att det blivit svårare för nya företagskunder att få lån under det första kvartalet 2013, vilket kan tyda på en något mer försiktig kreditgivning.¹⁶ I Riksbankens företagsundersökning uppgav ett flertal av de tillfrågade företagen att det är svårare för mindre företag att få tag på finansiering, vilket uppges bero på att bankerna blivit mer selektiva med vem som får låna.

I euroområdet fortsätter bankernas kreditvillkor för de icke-finansiella företagen att vara relativt restriktiva.¹⁷ Åtstramningen i kreditvillkoren som har pågått de senaste åren bedöms visserligen ha avstannat, men på en nivå med mer restriktiva villkor än för två år sedan. Samtidigt uppger bankerna i euroområdet att företagens vilja att låna fortsätter att minska, främst på grund av en minskad investeringsvilja.

INLÅNING FRÅN HUSHÅLL OCH FÖRETAG

De svenska icke-finansiella företagens inlåning hos kreditinstitut var i stort sett oförändrad det första kvartalet 2013 jämfört med motsvarande kvartal föregående år och uppgick till 673 miljarder kronor.

De svenska hushållen fortsätter att öka sitt sparande genom inlåning. Samtidigt har de fortfarande ett lågt sparande i form av inlåning relativt hushåll i de flesta andra europeiska länder. Tillväxten i inlåningen var 8,3 procent på årsbasis under det första kvartalet 2013, vilket är något lägre än under det fjärde kvartalet 2012. Vid slutet av det första kvartalet

12 Se Gunnarsdottir och Lindh (2011), Marknader för svenska icke-finansiella företags lånebaserade finansiering, ”Penning- och valutapolitik” 2011:2, Sveriges riksbank

13 Med koncernupplåning avses nettoställningen av lån mellan företag inom en koncern där någon del av koncernen är verksam på den svenska marknaden och någon del är verksam i utlandet. Lån mellan två svenska bolag inom samma koncern exkluderas eftersom deras nettoställning per definition alltid är noll.

14 Se Blomberg, Hokkanen och Kåhre (2012), Skatteplanering kan ha bidragit till hög skuldsättning hos svenska företag, ”Ekonomisk kommentar nr 3”, 2012, Sveriges riksbank.

15 Se Riksbankens Företagsundersökning, januari 2013.

16 Se ALMI Låneindikator, mars 2013.

17 Se ECB Bank lending survey, april 2013.

sparade hushållen 1 253 miljarder kronor på inlåningskonton hos kreditinstitut.

Sammanlagt motsvarar hushållens och de icke-finansiella företagens inlåning hos kreditinstituten cirka 40 procent av kreditinstitutens utlåning till desamma. Inlåningen växer visserligen något snabbare än kreditinstitutens utlåning, men eftersom volymen inlåning fortfarande är lägre än volymen utlåning har kreditinstituten ett inlåningsunderskott.

Samtidigt som hushållen har ökat sin inlåning har räntorna de får på sina insättningar fortsatt att sjunka. Den genomsnittliga inlåningsräntan på nya avtal till hushåll uppgick till 0,71 procent vid utgången av det första kvartalet jämfört med 0,82 procent under föregående kvartal (diagram 6). Den genomsnittliga inlåningsräntan för konton med särskilda villkor, som uttagsrestriktioner, var 1,51 procent, det vill säga mer än dubbelt så hög.¹⁸

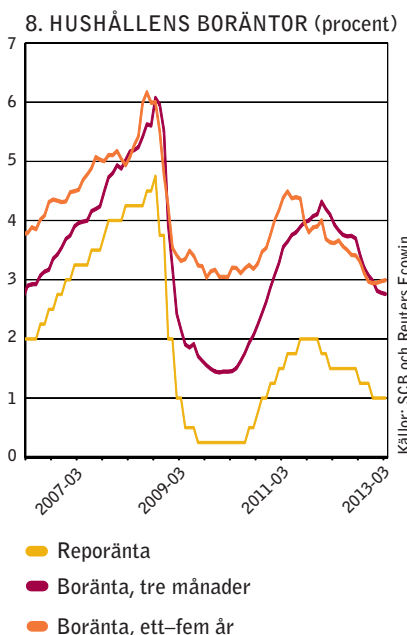
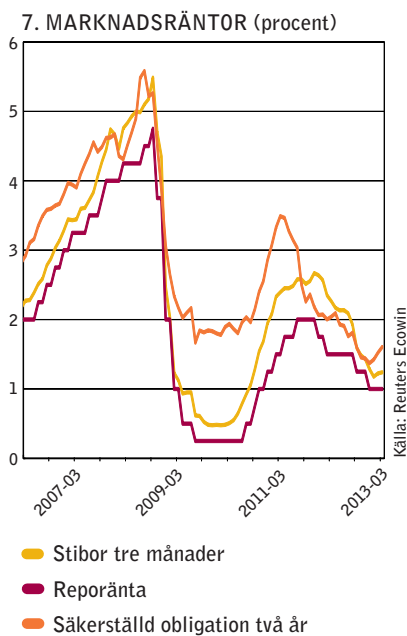
MARKNADS- OCH UTLÅNINGSRÄNTOR

Räntenivån på marknadsräntor påverkar bankernas finansieringskostnader och därmed hushållens och företagens kostnader för att låna pengar. En vanlig missuppfattning är att bankerna finansierar sig till en kostnad som motsvaras av reporäntan. Bankernas finansieringskostnad är dock generellt högre eftersom deras långivare kräver kompensation för den risk de tar när de lånar ut pengar till dem. Sedan finanskrisen har denna kompensation, vanligen kallad riskpremie, ökat samtidigt som bankerna generellt förlängt löptiden i sin finansiering. En mer långsiktig finansiering är vanligtvis förknippat med en högre kostnad.

Kostnaden för bankernas finansiering är bland annat relaterad till räntorna på säkerställda obligationer. Sedan början av 2011 har räntorna för tvååriga säkerställda obligationer sjunkit. Under det första kvartalet i år ökade de dock med cirka 0,20 procentenheter (diagram 7).

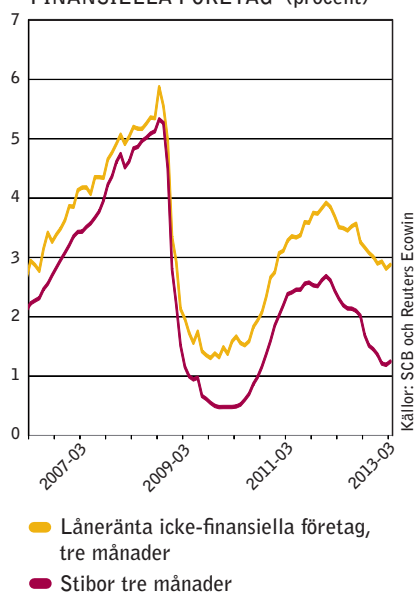
Riksbanken behöll reporäntan på 1,0 procent under kvartalet. Samtidigt har den svenska interbankräntan (Stibor), den ränta som bankerna betalar för att låna av varandra på tre månaders löptid, sjunkit något. Det innebär att skillnaden mellan dessa räntor har minskat (diagram 7). Det kan tyda på att bankerna är mer villiga att låna ut till varandra än tidigare och på att oron i det finansiella systemet har minskat. Vid tider av finansiell oro tenderar bankernas vilja att låna ut till varandra att minska, vilket gör att skillnaden mellan reporäntan och interbankräntan ökar.

Bostadsinstitutens utlåningsräntor för nya lån med upp till ett års räntebindningstid sjönk under det första kvartalet 2013. Den genomsnittliga räntan på nya bolån med tre månaders räntebindningstid var 2,76 procent vid utgången av kvartalet, vilket kan jämföras med 2,98 procent vid utgången av föregående kvartal (diagram 8). För räntebindningstider över ett år steg istället utlåningsräntorna något. Räntan på ett nytt bolån med ett till fem års räntebindningstid steg från 2,94 procent till 2,99 procent från kvartal fyra 2012 till första kvartalet 2013. Den ligger nu återigen högre än räntan för tre månaders räntebindningstid.

¹⁸ Den genomsnittliga inlåningsräntan avser ny inlåning på samtliga inlåningskonton i banker. Med nya avtal menas både ny inlåning och inlåning där det skett förändringar i villkoren under perioden. Särskilda villkor kan bland annat vara begränsningar av antal uttag eller viss bindningstid. Alla inkluderade konton omfattas av insättningsgarantin.

9. UTLÅNINGSRÄNTA ICKE-FINANSIELLA FÖRETAG (procent)

Räntorna på nya lån till icke-finansiella företag sjönk under 2012 men var i princip oförändrade under det första kvartalet 2013. I slutet av kvartalet var bankernas genomsnittliga ränta på nya lån med tre månaders räntebindningstid 2,88 procent jämfört med 2,90 procent vid utgången av kvartalet innan (diagram 9). Skillnaden mellan interbankräntan och bankernas utlåningsränta till företag ökade något under det första kvartalet och ligger på en hög nivå i en historisk jämförelse.

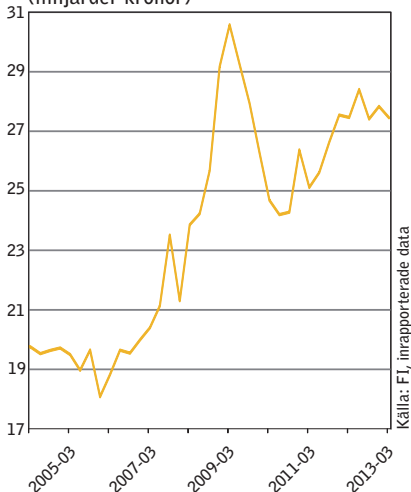
RÄNTENETTO

Bankers räntenetto utgörs av skillnaden mellan deras ränteintäkter och räntekostnader. Ränteintäkterna avspeglar vad banken tjänar på räntebärande tillgångar som bostadsutlåning. Räntekostnaderna avspeglar hur mycket banken betalar för sina räntebärande skulder som upplåning för bostadslån eller för kundernas inlåning.

Storleken på räntenettet beror på bankens in- och utlåningsmarginaler. Inlåningsmarginalen är positiv om räntan som banken betalar till kunderna på deras inlåning är lägre än den ränta bankerna på olika sätt kan få genom att placera inlåningen. På motsvarande sätt är utlåningsmarginalen positiv om banken kan låna ut pengar till en högre ränta än den ränta som den lånar upp till. Högre marginaler på in- och utlåningen leder alltså till ett högre räntenetto för banken. Storleken på räntenettet beror dock inte enbart på marginalerna i in- och utlåningen utan även på volymerna av räntebärande tillgångar och skulder.

De svenska storbankernas sammanlagda räntenetto uppgick till 27,5 miljarder kronor under det första kvartalet 2013 (diagram 10). Räntenettet minskade därmed något jämfört med föregående kvartal. Räntenettet har successivt ökat sedan det fjärde kvartalet 2010. Det ökade räntenettet beror delvis på att bankernas marginaler har ökat, men det beror också på att deras totala volym av räntebärande skulder och tillgångar har ökat.

10. STORBANKERNAS RÄNTENETTO (miljarder kronor)

Bankernas marginaler på bolån

Utvecklingen av marginalerna på nya bolån bromsade in det första kvartalet i år. Både kundernas utlåningsränta och bankernas finansieringskostnad för tremånaders bolån fortsatte att sjunka under kvartalet. Även bruttomarginalen för ett nyutgivet tremånaders bolån sjönk något och var i genomsnitt 1,28 procentenheter under kvartalet. Nettomarginalen, då övriga kostnader dragits av, minskade marginellt jämfört med det förra kvartalet och uppgick i genomsnitt till 0,62 procentenheter.

Att beräkna den exakta kostnaden för bolån är komplicerat och kräver information om den enskilda bankens kostnader. Genom att skapa en enkel modell kan FI illustrera bankernas kostnader som är förknippade med bolån och hur dessa har utvecklats över tiden.

FI har tillsammans med Riksbanken tagit fram en modell för att beräkna en finansieringskostnad. Modellen bygger på vissa antaganden och är en förenkling av verkligheten. Det finns flera förklaringar till förenklingen, dels för att modellen ska vara enkel att förstå, dels för att statistiken inte alltid finns tillgänglig eller är möjlig att publicera av sekretesskäl.¹⁹ Genom att beräkna bankernas alla kostnader som är förknippade med nya bolån och jämföra dessa med faktiska utlåningsräntor går det att beräkna en marginal för nyutgivna bolån under kvartalet.

Modellen är enkel och generell och kan användas för att beräkna en bolänemarginal för nyutgivna bolån för en enskild bank. Ytterligare transparens skulle kunna uppnås om de banker som bedriver bolåneverksamhet själva använder liknande beräkningsmetoder som FI.

BANKERNAS FINANSIERINGSKOSTNAD

För att beräkna de kostnader som är förknippade med att finansiera ett nyutgivet bolån används information från storbankerna och deras bostadsinstitut.²⁰ Finansieringskostnaden som FI beräknar utgör ett genomsnitt av de senaste 90 dagarna och består av kostnaden för ett nytecknat bostadslån med tre månaders räntebindningstid.²¹

Genom att studera skuldsidan på balansräkningen för storbankernas bostadsinstitut uppskattar FI hur stor andel som olika finansieringskällor utgör av den totala finansieringen. Finansieringskällornas andel skiljer sig mellan bankerna och i modellen har FI använt ett genomsnitt för bankernas andelar.²² Andelarna varierar över tiden. Finansieringskällorna i modellen är säkerställda obligationer och övrig finansiering. Den övriga finansieringen består av icke-säkerställd marknadsupplåning och

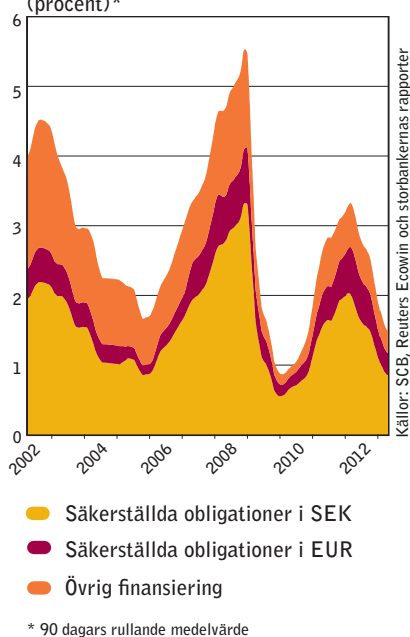
19 För en mer detaljerad beskrivning av modellen se bilaga 2.

20 Modellen bygger på statistik från Swedbank, Nordea och Handelsbanken och deras bostadsinstitut (Swedbank Hypotek, Nordea Hypotek och Stadshypotek). I och med att SEB:s bostadsinstitut har inkluderats i moderbolaget ingår SEB Bolån endast i beräkningarna fram till och med 2006.

21 Av nya bolån är cirka 56 procent tecknade med tremånaders räntebindningstid. Av den totala bolänestocken är 46 procent tecknade med tremånaders räntebindningstid. Räntebindningstid är inte detsamma som lånets löptid, som vanligen är betydligt längre.

22 FI gör antagandet att bolån är 100 procent skuldfinansierade. Modellen tar alltså inte hänsyn till kostnaden för eget kapital.

11. FINANSIERINGSKOSTNAD (procent)*

inlåning från bankernas kunder.²³ Den genomsnittliga löptiden för bankernas emitterade säkerställda obligationer tillåts variera över tid i modellen.²⁴

Genom att tilldela varje finansieringskälla en kostnad och därefter vikta dessa utifrån fördelning och uppskattad löptid av finansieringen beräknas bankernas finansieringskostnad (diagram 11).²⁵ För de säkerställda obligationerna använder FI dagsnoterade marknadsräntor på andrahandsmarknaden. Det innebär att FI gör antagandet att bankerna finansierar sig via marknaden varje dag. Antagandet innebär en förenkling eftersom bankerna i praktiken inte emitterar säkerställda obligationer varje dag.

Bankerna inkluderar vanligtvis även tidigare kvartal när de beräknar sin finansieringskostnad. Det betyder att samtliga utestående säkerställda obligationer tas i beaktande och att kostnaden för deras finansiering blir ett genomsnitt för en längre tidsperiod än ett kvartal. Skillnaden i finansieringskostnad mellan det aktuella kvartalet och föregående kvartal beror på ränteskillnaden mellan de obligationer som förfaller eller återköps och de som emitteras under kvartalet.²⁶ På grund av skillnader i beräkningsmetoder kan FI:s beräkning av finansieringskostnaden skilja sig från bankernas beräknade finansieringskostnad vissa kvartal. Dock bör utvecklingen under en längre period vara liknande.

Enligt FI:s beräkningar har den genomsnittliga finansieringskostnaden för att finansiera nytagna tremånaders lån minskat med 0,28 procentenheter från det fjärde kvartalet 2012 och uppgick i genomsnitt till 1,50 procent under det första kvartalet 2013.²⁷ Även om räntan för säkerställda obligationer har stigit under det första kvartalet har FI:s beräknade finansieringskostnad sjunkit under samma period. Det beror både på att den svenska interbankräntan (Stibor) och kostnaden för att omvandla lång finansiering till kortare har sjunkit.²⁸

BRUTTOMARGINAL PÅ BOLÅN

Genom att jämföra den genomsnittliga ränta som kunderna faktiskt har betalat under det första kvartalet 2013 med den genomsnittliga finansieringskostnaden under samma kvartal kan en bruttomarginal för ett nytecknat tremånaders bolån beräknas. Anledningen till att FI väljer att kalla denna marginal för bruttomarginal är att den inte tar hänsyn till de andra kostnader, utöver finansieringskostnaden, som är förknippade med bostadsutlåning.

23 För en beskrivning av de olika finansieringskällorna se ”Bankernas räntor och utlåning, kv1: 2012”, FI

24 Löptidsinformation är hämtad från Association of Swedish Covered Bond issuers (ASCB).

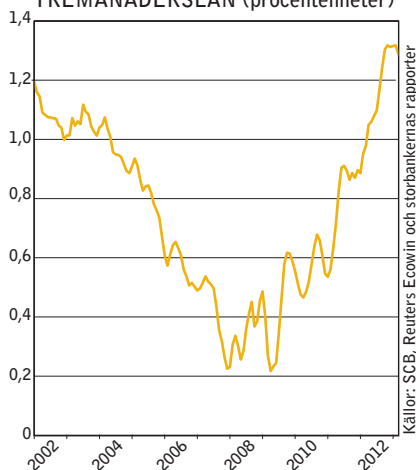
25 En mer ingående beskrivning av FI:s beräkningar finns i bilaga 2.

26 Eftersom FI, till skillnad från bankerna, inte har tillgång till exakt information om bankernas emissioner och återköp av obligationer används dagsnoterade marknadsräntor på andrahandsmarknaden.

27 Efter en revidering av respektive finansieringskällas andel av den totala finansieringen uppgick finansieringskostnaden för det fjärde kvartalet till 1,78 procent.

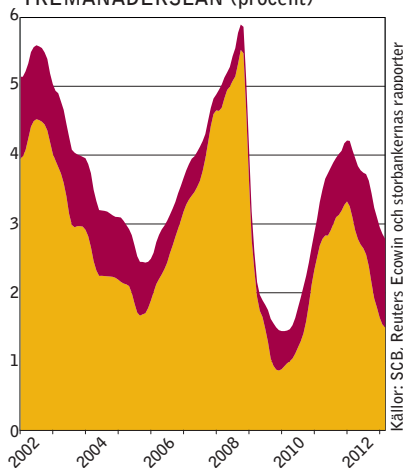
28 Både räntorna på säkerställda obligationer och ränteswappar har stigit under det första kvartalet, men på längre löptider har swapräntorna dock stigit mer än räntorna på säkerställda obligationer. Det innebär att kostnaden för att omvandla finansiering med lång räntebindningstid till kortare via ränteswappar har sjunkit.

12. BRUTTOMARGINAL PÅ NYA TREMÅNADERSLÅN (procentenheter)*

* 90 dagars rullande medelvärde

13. UTLÅNINGSRÄNTA FÖR NYA TREMÅNADERSLÅN (procent)*

Finansieringskostnad
Bruttomarginal

* 90 dagars rullande medelvärde

FI:s beräkningar av bruttomarginalen visar att den sjönk kraftigt och var pressad under åren fram till den senaste finanskrisen. Det berodde på att finansieringskostnaden steg samtidigt som hög konkurrens om bolånetagarna ledde till att utlåningsräntorna inte steg i samma utsträckning. Efter krisen har bruttomarginalen stigit successivt fram till slutet på 2012. Det första kvartalet 2013 bromsade ökningen in och marginalen minskade något. Den var i genomsnitt 1,28 procentenheter, vilket kan jämföras med 1,31 procentenheter det fjärde kvartalet 2012 (diagram 12).²⁹

När det gäller analysen av finansieringskostnad över tid kan konstateras att även under den mest akuta fasen av finanskrisen förutsätter modellen att bankerna finansierar sig till gällande marknadsräntor. Samtidigt erbjöd Riksbanken lån till bankerna till betydligt mer förmånlig ränta. Riksbankens utestående lån till bankerna var som störst i februari 2009 och uppgick då till 427 miljarder kronor. Det motsvarar cirka 17 procent av storbankernas emitterade värdepapper vid samma tidpunkt. Under senaste finanskrisen garanterade staten även bankernas upplåning inom ramen för garantiprogrammet. I mitten av 2009 var statens åtagande inom garantiprogrammet som störst och uppgick till 354 miljarder kronor. I diagram 13 visas utlåningsräntan uppdelad i bruttomarginal och finansieringskostnad.

NETTOMARGINAL PÅ BOLÅN

Utöver de direkta finansieringskostnaderna finns det även andra kostnader som är förknippade med bankverksamhet och därmed bolån. Dessa kostnader måste fördelas mellan bankens olika verksamhetsområden och måste därför tas i beaktande när banken bestämmer sin bolåneränta. En jämförelse mellan den genomsnittliga ränta som konsumenterna betalar och bankernas finansieringskostnad plus övriga kostnader för nytvignva bolån ger en nettomarginal för nya bolån.

Övriga kostnader för bostadsutlåning

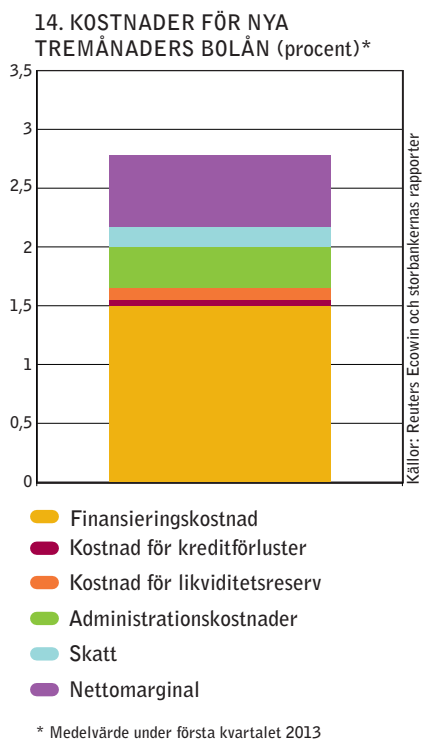
De övriga kostnaderna för bostadsutlåning varierar mellan olika banker och består i FI:s modell av administrativa kostnader, kostnaden för att hålla en likviditetsreserv, kostnaden för förväntade kreditförluster samt skatt. FI har uppskattat ett genomsnitt för de fyra svenska storbankerna. FI:s beräkningar av de övriga kostnaderna uppgår sammanlagt till 0,66 procentenheter.

Administrativa kostnader är bland annat kostnader för personal, lokaler och datorsystem.³⁰ Dessa kostnader är ofta gemensamma för hela bankkoncernen och måste därför fördelas på de olika verksamhetsområdena. Eftersom bostadslånen det senaste året utgör en större andel av bankernas totala balansomsättning har FI gjort uppskattningen att de administrativa kostnaderna som bolåneverksamheten måste bära har ökat något. Enligt FI:s uppskattning uppgick de administrativa kostnaderna för bolån det första kvartalet 2013 till 0,35 procentenheter.

För att säkerställa att bankerna kontinuerligt kan finansiera sin bolånestock, även under perioder av finansiell stress, har de en reserv av likvida

²⁹ Bruttomarginalen för det fjärde kvartalet har reviderats ned 0,02 procentenheter till 1,31 procentenheter på grund av en revidering av respektive finansieringskällans andel av den totala finansieringen.

³⁰ Från och med rapporten för första kvartalet 2013 inkluderas även den del av stabilitetsavgiften som är hänförlig till bolåneverksamheten. Denna kostnad inkluderas historiskt från 2009.

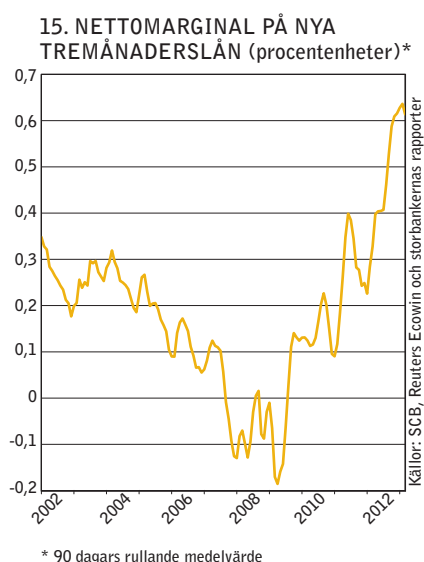
tillgångar. Dessa tillgångar kan omsättas om bankens normala finansieringskällor skulle utsättas för störningar. Att inneha en likviditetsreserv är förknippat med vissa kostnader som enligt FI:s uppskattning i genomsnitt uppgick till 0,08 procentenheter under det första kvartalet 2013. Det innebär att de har minskat med 0,03 procentenheter sedan det fjärde kvartalet.

Vidare bör bankerna räkna med att vissa bolånetagare inte fullt ut kan betala ränta och amortering på sina bolån. De förluster som banken gör till följd av detta kallas för kreditförluster. När en bank beviljar ett bolån måste den ta hänsyn till förväntade framtida kreditförluster. Baserat på bankernas nuvarande beräkningsmodeller antar FI att de genomsnittliga kostnaderna för förväntade kreditförluster uppgår till 0,05 procentenheter över tiden.

Slutligen dras en kostnad för skatt av som enligt FI:s beräkningar uppgick till 0,18 procentenheter under det första kvartalet 2013. Från och med 1 januari 2013 är bolagsskatten 22 procent, vilket innebär att den minskat från den tidigare nivån på 26,3 procent.³¹ Då alla kostnader inklusive skatt är avdragna från utlåningsräntan kvarstår en nettomarginal. Nettomarginalen för ett nyutgivet bolån blir enligt FI:s beräkningar 0,62 procentenheter i genomsnitt under det första kvartalet 2013. Det innebär att nettomarginalen har minskat marginellt jämfört med det fjärde kvartalet 2012 då den uppgick till 0,63 procentenheter.³² I diagram 14 visas bankernas genomsnittliga finansieringskostnad, övriga kostnader samt nettomarginal.

Nettomarginalen kan något förenklat tolkas som bankernas vinst på nya bolån med tre månaders räntebindningstid som getts ut och finansierats under kvartalet. Den visar däremot inte vinsten på de bolån med tre månaders räntebindningstid som har finansierats under tidigare kvartal eller på bolån med längre räntebindningstider. Inlåning utgör en del av finansieringen i FI:s modell, men kan även ses som ett eget produktområde. På grund av det skulle en del av nettomarginalen kunna ses som vinst på den inlåning som används för att finansiera bolån.

Precis som bruttomarginalen var nettomarginalen pressad fram till krisen och har därefter ökat successivt (diagram 15). Även för nettomarginalen påverkas analysen av den mest intensiva perioden av finanskrisen av antagandet att bankerna finansierar sig till gällande marknadsräntor. Under denna period erbjöd dock Riksbanken lån till bankerna till betydligt mer förmånlig ränta än gällande marknadsräntor.

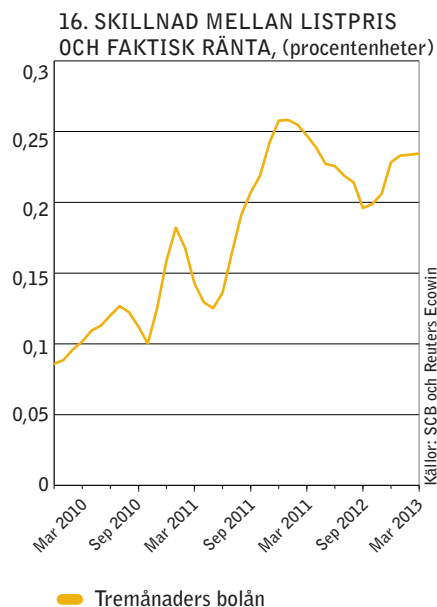

31 I den första och andra rapporten 2012 räknades bolagsskatten schablonartat som en tredjedel av bruttomarginal minus övriga kostnader. Från och med den tredje rapporten 2012 används gällande bolagsskatt. Med skattesatsen 26,3 procent uppgick nettomarginalen till 0,59 procentenheter under det första kvartalet 2013.

32 Nettomarginalen för det fjärde kvartalet 2012 har reviderats ner 0,01 procentenhet till 0,63 procentenheter efter en revidering av respektive finansieringskällans andel av den totala finansieringen.

Kundernas samtliga banktjänster

Ökad transparens kring bolänemarginalerna kan vara en hjälp i förhandlingen mellan kunden och banken om bolånen. För en fungerande konkurrens krävs välinformerade kunder, kunder som förhandlar om sina villkor och kunder som är villiga att byta bank. Det är viktigt att förstå samtliga delar av sina banktjänster och produkter. Det är också ett individuellt beslut av banken vilka kunder som ska få låna och till vilka villkor.

Banken bestämmer vilken ränta och vilka avgifter som en kund ska betala för sitt lån, men det finns ofta en möjlighet för kunden att förhandla. I förhandlingssituationen befinner sig konsumenten ofta i ett informationsunderläge gentemot banken. Ett av syftena med denna rapport är att öka förståelsen för hur bankernas kostnader ser ut. Till slut är det dock upp till kunden att undersöka vad det personliga erbjudandet blir och jämföra mellan flera olika banker.

Den utlåningsränta som banken annonserar på till exempel sin webbplats kallas listränta. Listräntan skiljer sig oftast från den ränta som kunden och banken kommer överens om. Bankernas rörliga listräntor har sedan 2002 i genomsnitt varit ungefär 0,2 procentenheter högre än den faktiska ränta som kunderna i genomsnitt betalar för sina rörliga lån (diagram 16).³³ Det betyder att bankerna kan ge en viss rabatt på den ränta som de presenterar på sin webbplats.³⁴

Det är dock inte bara förhandlingsskickligheten som avgör vad konsumenten får för ränta på sitt bolån. Konsumenternas ekonomiska förutsättningar skiljer sig åt, vilket betyder att olika låntagare utgör olika stora risker för banken. Faktorer som påverkar förhandlingsutrymmet är bland annat låntagarens inkomst och storlek på andra tillgångar samt hur stor del av bostaden som konsumenten vill låna till. Slutligen är det upp till banken om kunden ska få låna och till vilken ränta.³⁵

I förhandlingen ingår även att diskutera olika räntebindingstider för utlåningen. I den modell som FI presenterar i denna rapport diskuteras endast bankernas marginaler utifrån tremånadersräntan. Varje kund måste överväga för- och nackdelar med valet av räntebindingstid. Valet beror på kundens situation och hur stor den premie är som kunden kan tänka sig att betala för att binda sina bostadslån och därmed med säkerhet veta vad lånet kostar under en längre tid. Att byta räntebindingstid eller att säga upp lånet under den tid som räntebindingstiden löper är ofta förenat med en avgift, kallad ränteskillnadsersättning.

Det är även viktigt för kunden att överväga vilket utrymme som finns för att amortera på sitt bolån. Den genomsnittliga amorteringstiden för bostadslån med belåningsgrader under 75 procent som amorteras upp-gick 2012 enligt FI:s bolåneundersökning till 140 år. Samtidigt är andelen amorteringsfria bolån, med belåningsgrader under 75 procent, cirka

33 En rörlig ränta är i de flesta fall inte helt ”rörlig”, utan har en bindingstid på 3 månader.

34 I modellen, som redovisats i tidigare avsnitt, används den genomsnittliga ränta som kunden faktiskt betalar, det vill säga efter rabatt.

35 Konsumenten kan till sin hjälp finna vägledning i Finansinspektionens allmänna råd (FFFS 2011:47) om krediter i konsumentförhållanden.

70 procent.³⁶ Det kan dock konstateras att lån med höga belåningsgrader i mycket större utsträckning amorteras och på kortare tid än tidigare.

Kunden ses som en helhet

Eftersom bolånet ofta är den största bankaffären man gör i sitt liv väljer många konsumenter bank utifrån var de får den mest förmånliga bolåneräntan. Därför använder banker ibland bolån som en lockprodukt. I samband med förhandlingen om bolånet kan banken erbjuda olika typer av helkundslösningar som innebär att de ger en billigare bolåneränta i utbyte mot att konsumenten samlar alla sina banktjänster i banken. Det är inte ovanligt att en bank erbjuder en lägre ränta på bolånet om hushållet binder upp sig på andra tjänster. Det är viktigt att ha i åtanke att dessa övriga tjänster innebär kostnader, i vissa fall för många år framöver. Det faktum att bankerna presenterar en helkundslösning gör det enkelt för kunderna men det är samtidigt svårt att särskilja kostnaderna för olika tjänster.³⁷

Sparande i fonder är ett exempel på en faktor som bankerna kan väga in i helkundslösningen. Att hushållen fokuserar på sparande är positivt, men det är också viktigt att fondspararen är medveten om att det även är förknippat med avgifter. Avgifter för fond- och pensionssparande dras automatiskt av från fondernas avkastning eller från det insatta beloppet och kan därför vara svåra att uppskatta för kunden. Att vara uppmärksam på vilka avgifter som fondsparandet är förknippat med kan spela stor roll för avkastningen. En kund som sparar 1 000 kr i månaden i tio år i en genomsnittlig fondportfölj betalar cirka 14 200 kronor i avgifter.³⁸

Att beakta vilken inlåningsränta som banken erbjuder på olika konton är också en viktig parameter för en kunds privatekonomi. Inlåningsräntan spelar stor roll på längre sikt på grund av ränta-på-ränta effekten, och passivitet från kundens sida kan därför kosta pengar i form av missade ränteintäkter.³⁹ En kund som låter hela lönen stå kvar på ett transaktionskonto utan ränta, istället för att spara 1 000 kronor varje månad på ett inlåningskonto med ränta, går under en tioårs period miste om cirka 4 400 kronor.⁴⁰

Det är även viktigt att vara medveten om att andra tjänster såsom betalkort, värdepappersdepå och betaltjänster i de flesta fall är förknippade med en avgift. Det är därför betydelsefullt att även förhandla om, eller åtminstone beakta, villkor och pris på tjänster utöver bolånet.

36 Se rapporten Den svenska bolånemarknaden, 7 mars 2013.

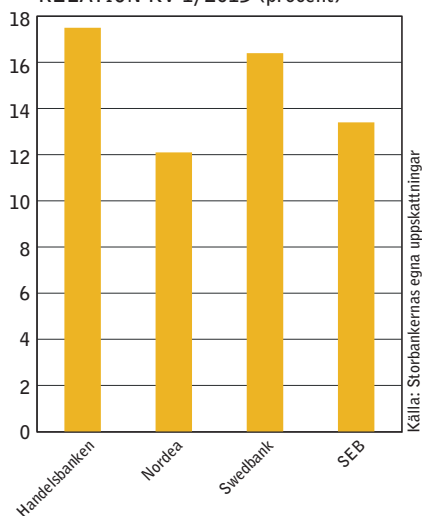
37 Viss vägledning avseende detta ges i Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2004:4) om finansiell rådgivning till konsumenter.

38 I beräkningen antas att fondportföljen har samma fördelning som svenska hushålls sammanlagda fondförmögenhet exklusive fond-i-fond och övriga fonder. Den består av 73 procent aktiefonder, 21 procent blandfonder och 6 procent räntefonder (källa SCB 21 maj 2013). FI har använt genomsnittliga årliga avgifter som är hämtade från AMF:s rapport "Avgifterna på fondmarknaden 2012". Förväntad avkastning hämtas från beräkningen av det så kallade Norman-beloppet (källa Morningstar).

39 Då den utbetalade räntan står kvar på inlåningskontot tjänas ränta även på den. Detta innebär att det belopp som räntan beräknas på nästa gång har ökat.

40 Genomsnittlig ränta på ett inlåningskonto utan villkor var vid utgången av det första kvartalet 2013 0,71 procent och räntan på transaktionskonton antas vara 0.

17. KÄRNPRIMÄRKAPITAL-
RELATION KV 1, 2013 (procent)

Anm. Kärnprimärkapitalrelationer för storbankerna inklusive skattade effekter av Basel 3 (utan övergångsregler) och IAS 19 (avdrag för gällande kärnprimärkapitalrelationer).

Bilaga 1. Ny reglering

För att stärka den finansiella stabiliteten och undvika framtida finanskriser införs nya regler för banksektorn inom EU. Reglerna omfattar bland annat ökade kapitaltäckningskrav. Finansdepartementet, Riksbanken och FI anser att Sverige, för att värna om stabiliteten i det svenska finansiella systemet, behöver gå längre än Baselkommitténs⁴¹ överenskommelse från 2010⁴² och EU-kommissionens förslag till ny förordning om kapitaltäckning och likviditet.⁴³ FI har även beslutat om en ny reglering av likviditetstäckningsgrad som trädde i kraft 1 januari 2013.

KAPITALTÄCKNINGSGRÄNSET

Jämfört med icke-finansiella företag består bankers balansräkning av en relativt liten andel eget kapital och den har minskat över tiden. Syftet med det egna kapitalet är att bankerna ska kunna absorbera förluster. En av lärdomarna från finanskrisen är just att det behövs högre krav på bankernas kapital. Därför har Baselkommittén utfärdat ett nytt ramverk, Basel 3, som bland annat innehåller ökade krav på kapitaltäckning.

Vad innebär de nya kapitaltäckningsreglerna?

Under 2014 planeras de nya kapitaltäckningsreglerna att införas för svenska banker. Inom EU sker införandet av Baselkommitténs ramverk genom en ny kapitaltäckningsförordning och ett nytt direktiv (CRR respektive CRD4).⁴⁴ EU-kommissionens förslag godkändes av EU-parlamentet i april 2013 och väntas träda i kraft under 2014 efter att Europeiska rådet också gett sitt godkännande.⁴⁵

I EU-kommissionens förslag till CRR/CRD4 krävs att banker, lite förenklat, ska ha minst 7 procent i kärnprimärkapital⁴⁶ från år 2019. FI, Finansdepartementet och Riksbanken kom dock i november 2011 överens om att förordna att de fyra stora svenska bankkoncernerna Handelsbanken, Nordea, SEB och Swedbank, utöver detta ska ha ytterligare påslag. Med det föreslagna påslaget ska deras kärnprimärkapital uppgå till minst 10 procent av de riskvägda tillgångarna under 2014⁴⁷ och 12 procent från 2015. Alla svenska storbankskoncerner uppfyller redan idag kravet på 10 procent (diagram 17).

Det finns flera tungt vägande skäl för att ställa höga krav på svenska

41 Baselkommittén för banktillsyn verkar under Bank for International Settlements (BIS) och utvecklar bland annat standarder för reglering och tillsyn av banker. Baselkommitténs förslag är rekommendationer som måste genomföras på nationell nivå för att bli bindande reglering.

42 För att läsa mer om Baselkommitténs överenskommelse se: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.htm>

43 Se: <http://www.fi.se/Regler/Kapitaltackning/Listan/FI-vill-se-hogre-kapitalkrav-for-svenska-storbanker/>

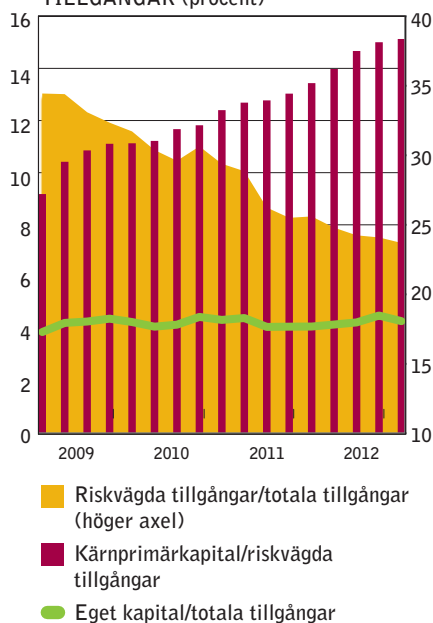
44 Capital Requirements Regulation (CRR) och Capital Requirements Directive 4 (CRD4)

45 Se: <http://www.europarl.europa.eu/news/sv/headlines/content/20130405FCS07019/3/html/Parlamentet-r%C3%B6star-igenom-reformpaket-f%C3%B6r-att-st%C3%A4rka-EUs-banker>

46 Kärnprimärkapital definieras som eget kapital, d.v.s. aktiekapital, bundna reserver, årets resultat, balanserat resultat m.m. minskat med vissa avdrag som t. ex. goodwill.

47 CRR respektive CRD 4 kommer att träda i kraft 1 januari 2014 alternativt 1 juli 2014.

18. KAPITAL OCH RISKVÄGDA TILLGÅNGAR (procent)

Anm: Riskvägda tillgångar beräknade enligt full Basel 2.

Källa: Storbankernas rapporter

storbanks. De svenska storbanks finansierar sig i stor omfattning genom att låna på de internationella kapitalmarknaderna, vilket gör dem känsliga för störningar på dessa marknader. Bankerna är dessutom mycket stora i förhållande till den svenska ekonomin. Om en eller flera svenska storbanks måste räddas kan det medföra stora kostnader för samhället och skattebetalarna. Marknaderna har dessutom lärt sig av historien och utgår ofta från att staten kommer att ingripa för att rädda stora banks. Uppfattningen att det finns en underförstådd garanti från staten gör att storbankserna både kan finansiera sig billigare än vad som annars hade varit fallet, och ta större risker.

De svenska storbanks har gradvis stärkt sin kapitaltäckning. Tre av fyra storbanks tog in nytt eget kapital genom emissioner under den akuta fasen av finanskrisen 2009. Därefter har de riskvägda tillgångarna minskat, både beroende på att riskvikter på befintliga tillgångar sjunkit och att bankerna skiftat sin verksamhet till mindre riskfyllda tillgångar (diagram 18).

LIKVIDITETSREGLERING

Utöver kapitaltäckningsregler innehåller Baselkommitténs överenskommelse i Basel 3 även kvantitativa krav som syftar till att minska banks likviditetsrisker. Att en bank får problem med sin likviditet innebär förklarad att den för tillfället inte har tillräckligt med likvida medel tillgängliga för att betala sina skulder som förfaller. Orsaken till likviditetsproblem kan vara att en bank har utfärdat ett långfristigt lån, exempelvis ett bolån, med finansiering på kortare löptid. Banks kortfristiga finansiering ska således återbetalas innan den fått tillbaka pengarna för bolånet. Under normala omständigheter är det lätt för banken att förnya sin kortfristiga finansiering på de finansiella marknaderna. Däremot finns det, under perioder av finansiell stress som under den senaste finanskrisen, en risk att banken hamnar i likviditetsproblem.

Vad innebär de nya likviditetskraven?

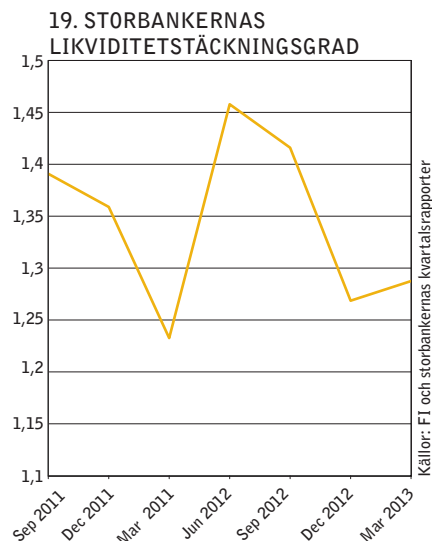
De tidigare svenska bestämmelserna för finansiella företags likviditet innehöll inga kvantitativa likviditetskrav. FI har nu infört ett kvantitativt krav på likviditetstäckningsgrad som började gälla den 1 januari 2013.⁴⁸

FI:s föreskrifter baseras på riktlinjer från Baselkommittén om beräkning av likviditetstäckningsgrad (Liquidity Coverage Ratio, LCR), som fastställdes i slutet av 2010. I början av 2013 antog Baselkommittén en global minimistandard för likviditetstäckningsgrad som en del av Basel 3-regelverket. Skillnaden från 2010 innebär bland annat att fler typer av tillgångar till en viss del får tas upp som likvida tillgångar och att kravet successivt fasas in över en längre tid.⁴⁹ Inom EU planeras regler avseende krav på likviditetstäckningsgrad att gradvis börja gälla från 2015. Däremot är det europeiska regelverket ännu inte fullt definierat för att en beräkning av likviditetstäckningsgrad ska kunna ske. En anpassning av FI:s reglering till kommande internationellt regelverk avvaktar därför det slutliga utförandet av den europeiska regleringen.

LCR innebär i korthet att banks ska ha tillräckligt med likvida tillgångar för att kunna täcka sina förväntade betalningsutflöden i en stres-

⁴⁸ Se Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2012:6) om krav på likviditetstäckningsgrad och rapportering av likvida tillgångar och kassaflöden.

⁴⁹ Se <http://www.bis.org/press/p130106.htm>

sad situation under de närmaste 30 dagarna.⁵⁰ Om en bank hamnar i likviditetsproblem kan den omsätta sina likvida tillgångar och på så sätt möta de utflöden som sker under perioden.

$$\frac{\text{Likvida tillgångar}}{\text{Kassautflöden} - \text{Kassainflöden}} = \text{Likviditetstäckningsgrad}$$

FI:s föreskrifter om krav på likviditetstäckningsgrad gäller för de kreditinstitut och värdepappersbolag vars balansomslutning per den 30 september föregående år var större än 100 miljarder kronor. Det innebär att åtta finansiella företagsgrupper idag omfattas av regleringen. Kravet gäller på aggregerad valutnivå, men också i de enskilda valutorna euro och US-dollar. Detta är för att säkerställa god likviditetshantering även i de utländska valutor som svenska kreditinstitut och värdepappersbolag i huvudsak finansierar sig med, och där möjligheterna till likviditetsstöd från Riksbanken är mer begränsade.

FI har sedan sommaren 2011 krävt inrapportering⁵¹ av likviditetsinformation från alla i Sverige verksamma kreditinstitut och värdepappersbolag som ingår i en finansiell företagsgrupp med en balansomslutning över 5 miljarder kronor. Bestämmelserna tillämpas på den finansiella företagsgruppen.

Som komplement till LCR har Baselkommittén även föreslagit ett mer långsiktigt, strukturellt mått som kallas stabil nettofinansieringskvot (Net Stable Funding Ratio, NSFR). Detta syftar till att banker i större utsträckning ska finansiera långfristiga tillgångar med långfristiga skulder. Banker ska alltså bättre matcha löptiderna i sin finansiering vilket ger ett mer stabilt banksystem. De internationella diskussionerna kring NSFR är dock inte lika långt gångna som för LCR och enligt Baselöverenskommelsen ska NSFR införas först år 2018. FI och Riksbanken har påtalat vikten av att bättre matcha tillgångar mot skulder.⁵² Den senaste finanskrisen har också gjort banker och andra marknadsaktörer medvetna om vikten av det. Detta har sannolikt bidragit till att de svenska storbankerna sedan den akuta krisen har förlängt löptiderna på sina skulder, vilket är något som FI ser som positivt.

⁵⁰ Likvida tillgångar omfattar i detta sammanhang huvudsakligen statspapper och till viss del säkerställda obligationer.

⁵¹ Se Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2011:37) om rapportering av likviditetsrisker för kreditinstitut och värdepappersbolag.

⁵² Se Finansiell stabilitet, december 2012, Sveriges riksbank respektive Risker i det finansiella systemet, november 2012, Finansinspektionen.

Bilaga 2. Beräkning av finansieringskostnad och övriga kostnader

FÖRDELNING AV BANKERNAS FINANSIERING

De olika finansieringskällornas andel av den totala finansieringen har uppskattats genom att studera skulderna hos de svenska storbankernas bostadsinstitut. Finansieringsandelar är beräknade genom ett aggregat av Swedbank Hypoteks, Nordea Hypoteks och Stadshypoteks finansieringskällor från 2002 och framåt. SEB Bolån ingår i beräkningarna åren 2002-2006. Därefter inkluderades SEB Bolån i moderbolaget och hypoteksbolaget kan därför inte särskiljas från banken.

Modellen innehåller följande finansieringsslag:

- säkerställda obligationer i svenska kronor (löptid 2 och 5 år)
- säkerställda obligationer i euro (löptid 2 och 5 år)
- övrig finansiering - inlåning och icke-säkerställd upplåning

TABELL 1. Fördelning av finansieringen vid utgången av det första kvartalet 2013 (procent)

Säkerställda i kronor	55,4
Säkerställda i euro	18,4
Övrig finansiering	26,1

Volymer för säkerställda obligationer i svenska kronor och euro hämtas från Statistiska centralbyrån (SCB). Övrig finansiering består av emitterade certifikat i svenska kronor och euro samt lån från moderbolaget, som till största delen består av inlåning. Volymer för certifikat i svenska kronor respektive euro hämtas också från SCB. Lån från moderbolaget uppskattas vara lika stora som nettoskulden till kreditinstitut, vilket beräknas som skillnaden mellan hypoteksbolagets in- och upplåning hos svenska monetära finansinstitut (MFI) och utlåning till monetära finansinstitut (MFI). Volymerna för respektive finansieringsslag omvandlas sedan till andelar av den totala finansieringsvolymen. Dessa andelar varierar över tiden.

Löptid

Genomsnittlig löptid på emitterade säkerställda obligationer hämtas från statistik från SCB och Association of Swedish Covered Bond issuers. Löptiden i modellen varierar över tiden. För att uppnå observerad löptid används i beräkningarna den kombination av tvååriga och femåriga säkerställda obligationer som uppnår den faktiska löptiden.

KOSTNADER FÖR BANKERNAS FINANSIERING

För att prissätta bankernas olika finansieringsslag används data från räntemarknaden. Genom interpolering uppskattas en kostnad för säkerställda obligationer med en exakt löptid på två och fem år i svenska kronor respektive euro. Dessutom kompenseras för ränteomvandling genom ränteswappar för säkerställda obligationer i svenska kronor, och för ränte- och valutaomvandling för säkerställda obligationer i euro. Ränte- och valutaomvandling innebär vanligtvis en kostnad som beror på vilken löptid och valuta som omvandlas. Övrig finansiering, som främst består av inlåning, prissätts med tremånaders interbankränta. Inlåningen kan

hanteras på olika sätt. FI har valt att se inlåningen som en finansieringskälla. Att bedriva inlåningsverksamhet är dock förknippat med vissa kostnader, vilket talar emot att prissätta inlåningen med inlåningsräntan. Den övriga finansieringen består även till viss del av icke-säkerställd upplåning som är dyrare än inlåning. Det är för att reflektera dessa faktorer som FI valt att prissätta övrig finansiering med tremånaders interbankränta.

Finansieringskostnad

Vid en sammanvägning av fördelningen för finansieringsslagen, löptidsfördelningen och kostnaderna för de olika finansieringsslagen kommer FI fram till en finansieringskostnad. Eftersom all långsiktig finansiering är omvandlad till tremånadersräntor genom swappar avser kostnaden finansiering av ett nytt lån med tremånaders räntebindningstid.

ÖVRIGA KOSTNADER

Administrativa kostnader

Administrativa kostnader utgörs främst av kostnader för personal, lokaler och datorsystem. I FI:s modell uppskattas de administrativa kostnaderna för ett bolån utifrån data från bankkoncernernas och hypotekens årsredovisningar. Uppskattningen uppdateras årligen. Sedan rapporten för första kvartalet 2013 inkluderas även den del av stabilitetsavgiften som är hänförlig till bolåneverksamheten (2009 och framåt). Eftersom bostadslånen det senaste året utgör en större andel av bankernas totala balansomslutning har FI gjort uppskattningen att de administrativa kostnaderna som bolåneverksamheten måste bära har ökat något. Enligt FI:s uppskattning uppgår kostnaderna till i genomsnitt 0,35 procentenheter 2013.

Kostnader för att hålla en likviditetsreserv

Svenska banker måste, för att uppfylla de skarpare likviditetskraven, förlänga löptiden på sin finansiering samt hålla en likviditetsreserv av en viss storlek. Kostnaden för att hålla en likviditetsreserv uppskattar FI till 0,08 procentenheter det första kvartalet 2013, vilket innebär att den sjunkit något sedan det fjärde kvartalet. Den uppstår genom att banken behöver investera en del av sin upplåning i tillgångar med relativt låg avkastning.

Kostnader för förväntade förluster

Det finns alltid en sannolikhet för att en bolånekund inte kommer att kunna betala ränta och amortering. Banken har tillgång till historiska data över denna sannolikhet och kompletterar det med statistik över hur mycket av det utlånade beloppet som de kan tänkas återvinna vid en eventuell betalningsinställelse. På detta sätt får banken den genomsnittliga förväntade förlusten som är förknippad med bostadsutlåningen. Förväntade kreditförluster kan variera mellan konsumenter eftersom deras kreditrisker skiljer sig åt. I FI:s beräkningar används över tiden en kostnad för förväntade kreditförluster på 0,05 procentenheter för en genomsnittlig bolånetagare.

Ordlista

Baselkommittén/Baselramverket Den kommitté som förhandlar kring ramverket för banker och kreditinstitut som ska gälla internationellt. Exempel på överenskommelser är kapitalkrav för kreditinstitut, likviditetsreservkrav och krav på kreditinstituten att publicera information. Första överenskommelsen ingicks 1988 och kallades Basel 1. Nuvarande överenskommelse ingicks i december 2010 och benämns Basel 3.

Belåningsgrad En procentsats som beskriver hur stor del av bostadens marknadsvärde som är belånat. Om bostadens marknadsvärde minskar stiger belåningsgraden, givet att lånet hålls konstant.

Bostadsinstitut Kreditmarknadsbolag specialiserat på långfristig finansiering av fastigheter och bostadsrätter. Kallas även hypoteksbolag.

Bruttomarginal Skillnaden mellan kundens faktiska tremånaders utlåningsränta och den kostnad som banken har för att finansiera ett nyttgivet tremånaders bolån.

Certifikat Ett finansiellt instrument för handel på penningmarknaden. Ett certifikat är ett skuldebrev som ges ut av till exempel en bank eller ett företag i syfte att låna pengar. Löptiden är maximalt ett år.

CRR/CRD 4 EU:s kapitalkrävningsförordning (Capital Requirements Regulation) och kapitalkrävningsdirektiv (Capital Requirements Directive 4).

Eget kapital Post i företagets balansräkning som visar skillnaden mellan tillgångar och skulder, innehållande exempelvis kapital som tillskjutits av ägare, balanserade vinstmedel och reserver.

Emission Innebär att ett företag ger ut en obligation, eller en annan typ av värdepapper, i syfte att låna pengar på marknaden.

Finansiella marknader Ett samlingsnamn för marknader där finansiella instrument handlas. De fyra viktigaste marknaderna är valutamarknaden, räntemarknaden, aktiemarknaden och derivatmarknaden.

Företagscertifikat Värdepapper som ges ut av ett företag i syfte att låna pengar. Löptiden är max ett år.

Företagsobligation Värdepapper som ges ut av ett företag i syfte att låna pengar. Löptiden är minst ett år.

Interbankmarknaden Den marknad där banker handlar räntor och valutor sinsemellan.

Interbankränta En daglig referensränta baserad på de räntesatser för osäkrade lån som banker erbjuder till andra banker. I Sverige kallas den ränta som banker ställer till varandra för utlåning i kronor för Stibor (Stockholm Interbank Offered Rate). Den används som referens för räntesättning eller prissättning av derivatkontrakt.

Kapitalbuffert Kapital för att täcka oförväntade förluster.

Kapitalkrav Regler för hur mycket kapital ett företag minst måste hålla för att få bedriva verksamheten.

Kapitaltäckning Ett mått på hur stort kapital i förhållande till riskvägda tillgångar som ett kreditinstitut (t.ex. en bank) och värdepappersbolag har för att klara kommande förluster.

Kreditinstitut Ett begrepp som omfattar både (i) banker (dvs. företag som har tillstånd att bedriva bankrörelse) och (ii) kreditmarknadsföretag (dvs. företag som har tillstånd att driva finansieringsrörelse). Gemensamt för (i) och (ii) är att företagen har tillstånd från FI och står under FI:s tillsyn.

Kreditrisk Risken att en låntagare inte fullgör sina förpliktelser.

Kärnprimärkapital Består av eget kapital, dvs. aktiekapital och ackumulerade icke-utdelade vinster efter avdrag för vissa poster såsom goodwill och uppskjuten skattefordran. Det är det kapital som har högst kvalitet.

Likviditetstäckningsgrad (LCR - Liquidity Coverage Ratio) Likviditetsmått definierat av Baselkommittén som mäter en banks förmåga att hantera ett stressat nettoutflöde av likviditet under 30 dagar. LCR på 100 procent innebär något förenklat att en banks likviditetsreserv är tillräckligt stor för att banken ska kunna hantera ett oväntat likviditetsutflöde i 30 dagar.

Likviditet Tillgången på likvida medel, i förhållande till förfallande skulder. Ofta använt för att ange ett bolags betalningsförmåga på kort sikt.

Likviditetsreserv/Likviditetsbuffert Likvida tillgångar avsedda att motverka likviditetsproblem.

Likviditetsrisk Risk för att få svårigheter att infria sina betalningsåtaganden. Se bilaga 1 för en mer utförlig beskrivning.

Listpris Den utlåningsränta som kreditinstitut marknadsför sig med.

Löptid Tidsperiod som återstår till utbetalning av en skuld eller förfall av en obligation. Ju längre löptiden är, desto större är ränterisken.

MFI Monetära finansinstitut enligt SCB:s definition. Samlingsbegrepp för bland andra banker, bolåneinstitut och andra kreditföretag.

Nettomarginal Skillnaden mellan faktisk tremånaders utlåningsränta till kund och alla kostnader som är förknippade med att bedriva bolåneverksamhet, det vill säga bruttomarginalen minus kostnader utöver finansieringskostnaden.

Obligation En räntebärande löpande skuldförbindelse, eller ett skuldebrev, som ges ut (emitteras) av stat, kommun, kreditinstitut, hypoteksinstitut eller större företag. Obligationer har i allmänhet lång löptid, minst ett år. Obligationens nominella belopp återbetalas när löptiden gått ut, däremellan sker periodiska ränteutbetalningar.

Reporänta Riksbankens styrränta. Den ränta som bankerna kan låna eller placera till hos Riksbanken på sju dagar.

Riskvikt Värde som används vid beräkning av riskvägda tillgångar. För att räkna fram bankens riskvägda tillgångar multipliceras utlånat belopp med en riskvikt. Riskvikten bestäms utifrån hur troligt det är att låntagaren inte kan fullgöra sina låneåtaganden och varierar således mellan låntagarna. En hög riskvikt innebär större risk än en låg riskvikt.

Riskvägda tillgångar De riskvägda tillgångarna beräknas genom att ett företags samtliga tillgångar och poster utanför balansräkningen multipliceras med riskvikter.

Räntebindningstid Den period under vilken räntan på ett lån är bunden. För statsskuldväxlar och de flesta statsobligationer är räntebindningstiden lika med lånens resterande löptid.

Räntepunkt En räntepunkt är en hundraedels procent, det vill säga 0,01 procent. 100 räntepunkter motsvarar således 1 procent.

Ränterisk Känslighetsmått för finansiella tillgångar och skulder som mäter hur värdet förändras när marknadsräntorna stiger eller faller.

Ränteswap Instrument för att byta ränteflöden (rörliga mot fasta räntor och tvärt om) för att anpassa räntebetalningar.

Spread Anger vanligen skillnaden mellan två räntor. På obligationsmarknaden mäts spreaden i räntepunkter (se räntepunkt).

Stabil nettofinansieringskvot (NSFR – Net Stable Funding Ratio) Likviditetsmått definierat av Baselkommittén. Måttet ställer en banks stabila finansiering i relation till dess illikvida tillgångar under ett stressat scenario som pågår i ett år.

Stibor (Även interbankränta) En daglig referensränta baserad på de räntesatser för osäkrade lån som banker erbjuder till andra banker. I Sverige kallas den ränta som banker ställer till varandra för utlåning i kronor för Stibor (Stockholm Interbank Offered Rate). Den används som referens för räntesättning eller prissättning av derivatkontrakt.

Swap Ett avtal mellan två parter att utbyta en viss valuta/ränta mot en annan valuta/ränta under en i förväg bestämd tidsperiod och i enlighet med vissa villkor.

Säkerställda obligationer En obligation där innehavaren har särskild förmånsrätt i emittentinstitutets säkerhetsmassa vid en eventuell konkurs. Syftet med säkerställda obligationer är att kreditrisken normalt är lägre jämfört med obligationer som inte är säkerställda, vilket medför att upplåningskostnaderna sänks. Det är bara kreditinstitut som får ge ut säkerställda obligationer efter tillstånd av FI.

Finansinspektionen
Box 7821, 103 97 Stockholm
Besöksadress Brunnsgatan 3
Telefon 08-787 80 00
Fax 08-24 13 35
finansinspektionen@fi.se

www.fi.se